

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ÇEVRE FELAKETLERİ KÜRESEL GÖÇÜ ARTIRIYOR

***

Savaşlar göçü tetikleyen en önemli neden olsa da iklim ve çevre felaketleri, insanları yerinden eden sebepler arasında giderek daha fazla öne çıkıyor. Göç konusunda gerçekleştirdiği çalışmalar nedeniyle 2019 yılı Koç Üniversitesi Rahmi M. Koç Bilim Madalyası'nı kazanan ve Princeton Üniversitesi'nde dersler veren Prof. Dr. Filiz Garip, Afrika'da artan kuraklığın yiyecek sıkıntlarına yol açtığına, sel ve kasırga felaketlerinin insanları göç ederek yeni geçim kaynakları aramaya ittiğine dikkat çekiyor.

Savaşlar, şiddet, insan hakları ihlalleri ve iklim değişikliği... Bütün bunlar, dünya çapında milyonlarca insanı göçe zorluyor. Bu yıl içinde Ukrayna'da 13 milyon kişi, yaşadığı yeri terk etmek zorunda kaldı. Avrupa Birliği'nin de gündeminde önemli yer tutan bu durum, gerek insani gerekse ekonomik açıdan birçok olumsuz sonuç yarattı.

İklim ve çevre felaketlerinin de göç üzerindeki etkisinin giderek arttığına dikkat çeken Prof. Dr. Filiz Garip, göç konusunun uluslararası düzeyde ele alınmasının önemini altını çizerek gelişmiş ülkelerin de üzerlerine düşen görevi üstlenmesi ve daha fazla sayıda göçmene kucak açması gerektiğini söylüyor.

Göç konusunda gerçekleştirdiği çalışmalar nedeniyle 2019 yılı Koç Üniversitesi Rahmi M. Koç Bilim Madalyası'nı kazanan Prof. Dr. Filiz Garip ile Ukraynalı göçmenler, Türkiye'deki göçmen sorunu, tarih boyunca bu konuda yaşanan deneyimler ve göç konusunda uluslararası kuruluşlara düşen görevler üzerine konuştuk. İşte sorularımıza verdiği yanıtlar...

Uluslararası kuruluşların verilerine göre 85 milyonun üzerinde kişi, istemleri dışında ülkelerini terk etmek zorunda kalmış durumda. Bu tablonun alt kırılımlarını sizden öğrenebilir miyiz? En fazla hangi ülkelerden göç yaşıyor? Hangi ülkeler en fazla göç alıyor?

Ukrayna'daki savaş ile birlikte dünyada istemleri dışında yaşadıkları yerden gitmek durumunda kalmış insanların sayısı 89 milyona dayandı. Bunların arasında 36 milyon çocuk var. Çatışma, şiddet, insan hakları ihlalleri istemsiz göçün baş sebepleri. Zorunlu göç edenlerin çoğunluğu (yaklaşık 53 milyon kişi) kendi ülke sınırları içinde kalıyor. Geri kalan göçmenlerden 27 milyonu başka bir ülkede mülteci statüsünde; yaklaşık 5 milyonu da sığınma taleplerinin sonucunu bekliyor.

En fazla mülteci veren ülkeler arasında Suriye (yaklaşık 7 milyon kişi ile) başı çekiyor; Venezuela (4,6 milyon), Afganistan (2,7 milyon), Güney Sudan (2,4 milyon), Myanmar (1,2 milyon) da üst sıralarda. En fazla mülteci alan ülkeler de genelde mülteci veren ülkelerin yakın komşuları. Mesela Türkiye 3,8 milyon Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapıyor, Kolombiya da 1,8 milyon Venezuelalı göçmene... Avrupa'daki ülkeler arasında en çok mülteci (1,3 milyon) Almanya'da yaşıyor.

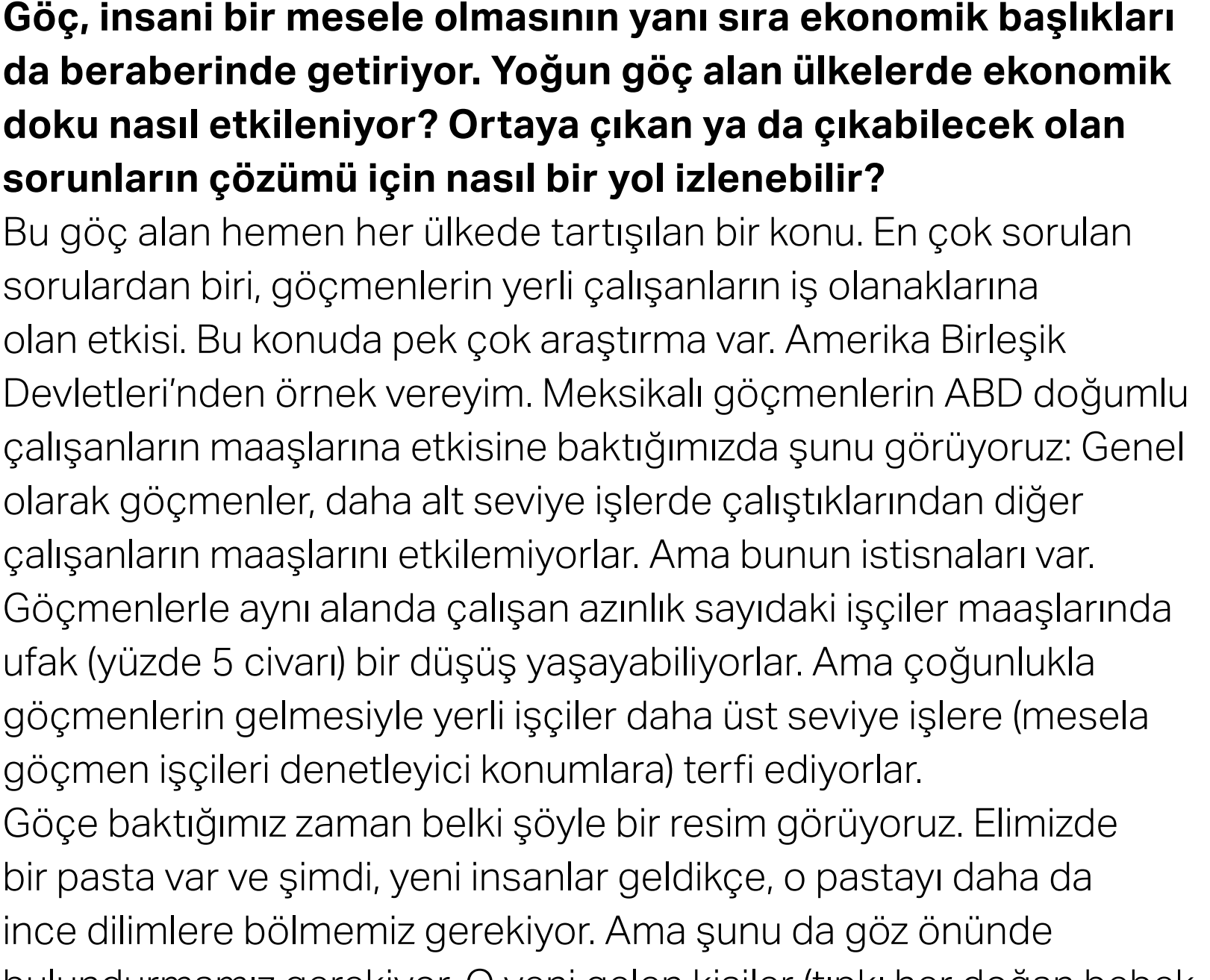
“Ukrayna'daki savaş ile birlikte dünyada istemleri dışında yaşadıkları yerden gitmek durumunda kalmış insanların sayısı 89 milyona dayandı.”

Savaş ve savaş tehdidi, toplu göçün bir numaralı nedeni. Bunun dışında hangi etkenler insanları ülkelerini terk etmeye zorluyor?

Savaş, göçü tetikleyen en önemli sebep. Ama bunun yanında iklim ve çevre felaketleri de insanları yerinden eden sebepler arasında gitgide önem kazanıyor. Somali, Kenya, Etiyopya gibi Afrika kıtası ülkelerinde artan kuraklık, şimdiden yiyecek sıkıntlarına yol açıyor. Bunun yanında daha sıklıkla görülen sel ve kasırga felaketleri sadece o yılki hasadı yok etmekle kalmıyor; bu bölgelerde yaşayan insanları göç ederek yeni geçim kaynakları aramaya itiyor. Bu tür ekonomik sıkıntılar, ülke içindeki çatışma riskini de hâliyle artırıyor. Yani farklı faktörler bir araya gelerek zincirleme bir reaksiyon yaratabiliyor.

Ukraynalı göçmenler, Avrupa Birliği'nin (AB) gündeminde önemli bir yer tutuyor. Onların sorunlarının çözümüne dönük olarak AB, birlik bünyesindeki ülkeler ve uluslararası kuruluşlar size nasıl bir performans gösterdi?

Avrupa Birliği, Ukraynalı göçmenler için (örneğin Suriyeli ve Afgan göçmenlere nazaran) çok daha hızlı harekete geçti ve daha kapsamlı politikalar geliştirdi. Mesela şu anda Avrupa Birliği'ndeki Ukraynalı göçmenlerin buldukları ülkelerde üç yıla kadar oturma ve çalışma izinleri var. Göçmenler sosyal yardım alabiliyor ve ayrıca barınma, sağlık hizmeti ve okullara erişim hakkına sahipler. Aslında bu haklar zorunlu olarak göç etmiş tüm insanlara sağlanmalı. Uluslararası camianın Ukrayna krizinde gösterdiği duyarlılık genel prensip hâline getirilmeli.

Prof. Dr. Filiz Garip, sosyoloji, veri bilimi ve kamu politikaları dersleri veriyor.

Göç, insani bir mesele olmasının yanı sıra ekonomik başlıkları da beraberinde getiriyor. Yoğun göç alan ülkelerde ekonomik doku nasıl etkileniyor? Ortaya çıkan ya da çıkabilecek olan sorunların çözümü için nasıl bir yol izlenebilir?

Bu göç alan hemen her ülkede tartışılan bir konu. En çok sorulan sorulardan biri, göçmenlerin yerli çalışanların iş olanaklarına olan etkisi. Bu konuda pek çok araştırma var. Amerika Birleşik Devletleri'nden örnek vereyim. Meksikalı göçmenlerin ABD doğumlu çalışanların maaşlarına etkisine baktığımızda şunu görüyoruz: Genel olarak göçmenler, daha alt seviye işlerde çalıştıklarından diğer çalışanların maaşlarını etkilemiyorlar. Ama bunun istisnaları var. Göçmenlerle aynı alanda çalışan azınlık sayıdaki işçiler maaşlarında ufak (yüzde 5 civarı) bir düşüş yaşayabiliyorlar. Ama çoğunlukla göçmenlerin gelmesiyle yerli işçiler daha üst seviye işlere (mesela göçmen işçileri denetleyici konumları) terfi ediyorlar.

Göçe baktığımız zaman belki şöyle bir resim görüyoruz. Elimizde bir pasta var ve şimdi, yeni insanlar geldikçe, o pastayı daha da ince dilimlere bölmemiz gerekiyor. Ama şunu da göz önünde bulunduramamız gerekiyor. O yeni gelen kişiler (tıpkı her doğan bebek gibi) pastayı aslında büyütüyor.

Bunu söylerken şunun da farkındayım: Böyle bir düşünce tarzını topluma yaymak, ekonomik kriz dönemlerinde oldukça güçleşiyor. Araştırmalar bize gösteriyor ki halkın göçte karışı verdiği tepkiler ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik dönemlerde bağlı. Göçmen farklılığı özellikle ekonomide sıkıntı dönemlerinde artıyor. Yine ABD'den bir örnek vereyim. Meksika ile ABD arasındaki göç hareketi 1990'lı yıllarda en hızlı dönemde hızlı yaşadı. O zamanlar her yıl yaklaşık bir milyon Meksikalı sınırı geçiyordu. Ama son yıllarda bu hareket tersine döndü. Öyle ki 2010'lu yıllarda ABD'den Meksika'ya geri dönen göçmen sayısı, yeni gelen göçmen sayısını aşmıştı. Benim de aralarında bulunduğum pek çok araştırmacı bunun Meksika ile ABD arasındaki büyük göçün bir nevi sonuna işaret ettiğini yazdılar.

Gelgelelim tam da bu dönemde göç ABD'de kritik bir siyasi mesele hâline geldi. 2016'da Donald Trump başkanlığa aday olduğunda ilk değindiği konu, Meksikalı göçmenlerin (sözde) işlediği suçlardı. (Gerçekte ABD de dâhil pek çok ülkede göçmenler arasındakı suç oranı yüksek) Ancak Trump'ın mitinglerinde “Duvarı ör” çağrılarını yankıladı. Tüm bunlar olurken sınırdan düzensiz geçen göçmen sayısı son yılların en düşük seviyesindeydi. Ama Trump halkı doğru okumuştü. ABD'de son otuz yılda artan ekonomik eşitsizliğin, önemli bir kesim için düşen yaşam standartlarının halkta yarattığı huzursuzluğun farkındaydı. Bu durumu düzeltecek köklü değişikliklere gitmek yerine göçmenleri hedef gösterme yoluna gitti. Ve gördüğümüz üzere başarılı da oldu.

Biz yıllarca Avrupa'ya milyonlarca göçmen göndermiş bir toplum olarak ayrımcılığın, dışlanmanın, şüphe görmemenin ne demek olduğunu yaratacak, bizi ayrıştıracak söylemlere en azından şüpheli bir gözle yaklaşmamız gerekiyor.

2019 yılında Rahmi M. Koç Bilim Madalyası'nı alan Prof. Dr. Filiz Garip, göç, ekonomik sosyoloji ve eşitsizlik kavramlarının kesişimine odaklanıyor.

Göçmenler, gittikleri ülkelerde ne ölçüde topluma entegre olabilir? Tarih boyunca yaşanan örneklerden hareketle bunun ne kadar sağlanabildiği ve zorunlu göçün ne ölçüde kalıcı olduğu konusunda veriler var mı?

Göçmenlerin ülkeleri dışında geçirdikleri zaman arttıkça geriye dönme ihtimalleri ve olanakları azalıyor. Şu andaki verilere göre zorunlu göçmenlerin yaklaşık yarısı 5 yıl içinde ülkelerine dönüyorlar. Ama diğer yarısı da yeni ülkelerinde kalıyor.

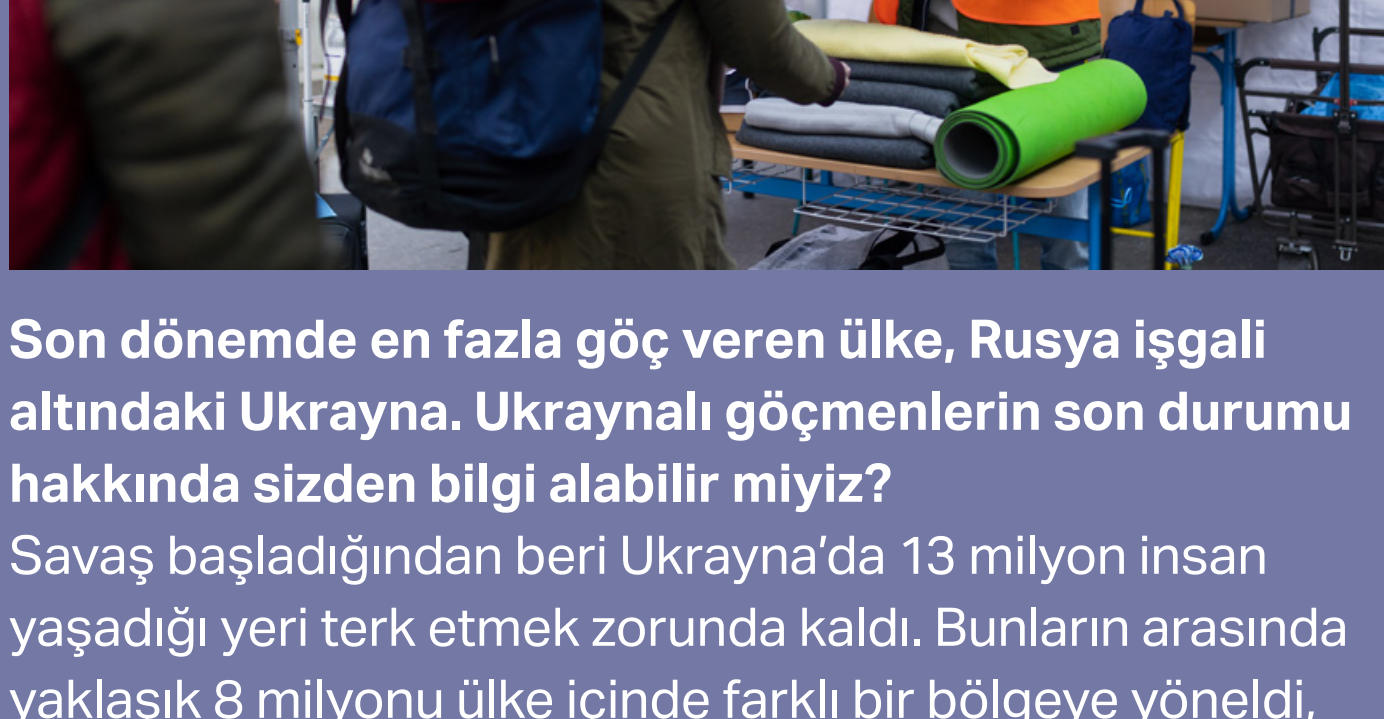
Bu veriler göçmenleri entegre etmenin önemine işaret ediyor. Türkiye gibi pek çok ülkede göçmen profili üzerinden yapılan tartışmalar var. Bu tartışmalarda genelde göçmenlerin uyum sürecine şüpheli yaklaşıyor. Mesela ABD'de Meksikalılar medyada sıklıkla 19. yüzyılda Avrupa'dan göç etmiş gruplarla kıyaslanıyor. Aslında ABD'de şu anda Amerikalı olduğu asla tartışılmayan İtalya ve İrlanda asıllı göçmenler, ilk geldikleri dönemlerde Kuzey Avrupa kökenli Amerikalılar tarafından kabul görmüyorlardı. Farklı görülen dış görünüşleri, kültürleri sebep gösterilerek bu gruplar “öteki” olarak tanımlanıyordu. Bunlar şu anda tamamen unutuldu. Bir de ABD'deki araştırmalar gösteriyor ki şimdiki (çoğunluğu Meksikalı) göçmenlerin medyada (ve bazı siyasetçilerce) sürekli vurgulanan düşük eğitim seviyesi aslında önceki Avrupa kökenli göçmenlerden pek farklı değil. Yani verilere baktığımızda ABD'de göçmen profili üzerinden yürütülen tartışmalar yersiz ve yeni göçmenler hakkında yaratılmaya çalışılan negatif kanı temelsiz gözüküyor.

Bir de göçmenlerin özellikleri ne olursa olsun geldikleri ülkelere buldukları ortam varacakları noktayı belirliyor. Mesela Heba Goweyed'in Suriyeli göçmenlerin üç farklı ülkedeki (Almanya, Kanada, ABD) deneyimlerini karşılaştıran çalışması şunu gösteriyor: Göçmenlerin dil eğitimini destekleyen ve sahip oldukları meslekleri yeni ülkelerinde icra etmelerini kolaylaştıran politikalar, ekonomik ve sosyal uyum sürecini hızlandırıyor. Bu da bize şunu söylüyor: Göçmenlerin profilini tartışmak yerine onların olan yeteneklerini kullanabilecek alanlar yaratmak hepimizin lehine sonuçlar verecektir. Türkiye özelinde sığınmacıların önemli bir kısmının burada doğmuş ya da okul çağında buraya gelmiş çocuk olduğunu da göz önünde bulundurursak, kültürel yakınlaşmanın çok daha hızlı olacağını öngörebiliriz.

Göçmenlerin durumlarının iyileştirilmesi için ve göçün yarattığı sıkıntıların asgari düzeyde tutulması için neler yapılabilir?

Göçmen dağılımı konusunda dünyada büyük bir eşitsizlik var. Mesela şu anda 27 milyon mültecinin yüzde 85'i orta ve dar gelirli gelişmekte olan ülkelere kaldığını görüyoruz. Mülteci sayısının en yüksek olduğu ülke Türkiye. Bu önemli bir yük ve daha adil bir şekilde paylaşılmalı. Gelişmiş ülkeler mültecileri Türkiye gibi ülkelerle imzalandıkları anlaşmalar vasıtasıyla uzakta tutmaya çalışmak yerine üzerlerine düşen görevi üstlenerek daha fazla mülteciye kucak açmalı.

UKRAYNALI GÖÇMENLERİN YAŞADIKLARI

Son dönemde en fazla göç veren ülke, Rusya işgali altındaki Ukrayna. Ukraynalı göçmenlerin son durumu hakkında sizden bilgi alabilir miyiz?

Savaş başladığından beri Ukrayna'da 13 milyon insan yaşadığı yeri terk etmek zorunda kaldı. Bunların arasında yaklaşık 8 milyonu ülke içinde farklı bir bölgeye yönlendi, 5 milyon kişi de ülke dışına göç etti. Tüm nüfusa göre orana baktığımızda, neredeyse 3 kişiden biri evinden oldu. Bu inanılmaz bir oran. Yurt dışına giden Ukraynalı göçmenlerin çoğunluğu Polonya, Moldova, Slovakya gibi komşu ülkelerde. Almanya, Çek Cumhuriyeti ve İtalya da yüksek sayılarda Ukraynalı göçmeni barındırıyor.